

1 Gården som læringsarena – før og nå

Historisk tilbakeblikk

Kristina Parow

Forholdet mellom skole og gård har vært igjennom mange faser. I det gamle bondesamfunnet var det gården, fisket og skogen, - eller *primæryrket*, som *var* skolen: her lærte barna alt de trengte for å greie seg i livet. Siden kom omgangsskolen, der de enkelte gårdene byttet på å være vertskap for læreren. Senere ble skolestuene reist. Barna møtte opp for å ta til seg boklig lærdom. Til å begynne med bare 2-3 dager i uken, siden alle hverdager inklusive lørdag. I onnene var det fri for å hjelpe til hjemme. Fortsatt var barna del av et praktisk arbeidsliv når de ikke var på skolen.

Med industrialiseringen ble gårdene mer lettdrevne og hadde dermed mindre bruk for hjelpende barnehender, samtidig som det ble plass til færre yrkesaktive voksne. Parallelt ble samfunnet stadig mer komplekst, og det barna lærte på skolen ble tillagt større og større vekt når de senere skulle finne seg et arbeid utenfor gården. Slik skilte hånd og hode gradvis lag; dvs. barna lærte mindre og mindre gjennom hendene – først i byene, senere også på landet.

For barnas del medførte utviklingen en fremmedgjøring overfor det store kretsløpet de selv var en del av. De ble avskåret fra opplevelsen av bondens oppgave: å sørge for at folk fikk mat på bordet gjennom omsorgen for husdyrene og jorden. Bonden på sin side fikk en mer ensom hverdag og opplevde ikke alltid å bli verdsatt for sin innsats. Uforbindtlige og gratis gårdsbesøk var tiltak som skulle bøte på barnas manglende kontakt med og innsikt i produksjonen av mat. Opplysningsmateriell ble gjort tilgjengelig for undervisningen i skolen. Men å lese om eller se på gir ikke det samme læringsutbyttet som å delta i det praktiske arbeidet på en gård.

På midten av 1990-tallet kom det til et merkelig sammentreff. Skoleverket åpnet for å gjøre undervisningen mindre abstrakt og mer jordnær. Det ble lansert en reform (L '97) som påla skolene en mer erfaringsbasert læringsform der nærhet til livsgrunnlaget sto sentralt. Intetanende om denne reformen, oppsto det en ny impuls på Landbrukshøgskolen (NLH). Her ble det reist spørsmål om ikke avstanden og dermed ansvarsfraskrivelsen overfor jord, planter og dyr kunne overvinnes ved at barn fikk anledning til å pleie et stykke natur på nært hold over tid. Var det mulig å tenke seg en ny giv for skolehager og gårdsarbeid med utgangspunkt i *barnas* behov for å oppleve sammenheng i tilværelsen? NLHs ledelse stilte seg positiv til å satse i denne retningen dersom det var ønskelig fra "Skole-Norges" side. Det viste seg snart å være tilfellet. Pedagogisk fundert hagebruk og alderstilpassede arbeidsoppgaver på gårder ble sett på som kjærkomne metodiske grep for å oppnå læringsmålene i reformen. Dermed var grunnlaget lagt for "Levande skule" (se vedlegg 2).

Gjennom brukervedvirkning ble det utviklet eksempler på hvordan skolenes utearealer kunne rustes opp for både å gi rom til leken og til aktiv pleie av det levende. Det ble lansert kompetansegivende etterutdanningskurs i etablering og drift av skolehager, der lærerne ble veiledet i konkrete prosjekter på egen skole. Parallelt fikk åtte gårder hjelp til å utvikle allmennpedagogiske opplegg i samarbeid med sine naboskoler.¹ Utfordringen ble å finne frem til oppgaver for elevene som skulle aktivisere dem alle, som var meningsfulle, som var tilpasset barnets alderstrinn og som kunne integreres i temaene på skolen. De organisatoriske og økonomiske sidene ved samarbeidet ble også belyst. Slik ble eksempelsamlingen "Gården som pedagogisk ressurs" til.² På bakgrunn av erfaringene herfra ble det så tilbudt et nasjonalt etterutdanningskurs med likelydende navn – over samme lest som skolehagekursene.

Etter at prosjektperioden var over (2000), tok handlekraftige trøndere over impulsen og videreutviklet den regionalt både med tanke på etterutdanning og eksempelutvikling. Ved utgangen av 2004 ble en ny prosjektrunde avsluttet i Nord-Trøndelag: I tillegg til å arrangere kurs, hadde Ressurscenteret på Staup stått i spissen for å mobilisere et sterkere kommunalt engasjement med tanke på finansieringen av gård-/skolesamarbeidet. Resultatet er bl.a. at det nå finnes samarbeidskonstellasjoner mellom gårder og skoler i 15 av 24 kommuner i dette fylket. Læreutdanningen ved Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT) ble også trukket inn i prosjektet. Alle

¹ Ett av motivene bak var å opparbeide kunnskap på det allmennpedagogiske området for å komplettere den allerede langvarige satsingen på "Grønn omsorg".

² De samlede erfaringene fra eksempel gårdene i "Levande skule" ble utgitt i rapporten, "Det store spelet – garden som pedagogisk ressurs" (2000).

lærestudenter fikk skolehage som obligatorisk fag og mulighet til å ha praksisperiode på en gård istedenfor på en skole. Høsten 2004 ble et fordypningskurs lansert som gir studentene anledning å arbeide ytterligere i denne retningen.

Foto: Kjetil Aarbakke

Lignende regionale satsinger er i gang i Rogaland, Oslo og Akershus, Troms og Nordland, her med utgangspunkt i etterutdanningskursene som fortsatt har sitt faglige fundament på Landbrukshøyskolen, som nå har endret navn til Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB).

Skolehistorisk har vi altså beveget oss fra et samfunn der all læring foregikk på gården, via en gradvis og til slutt nærmest total løsrivelse fra primærtrykne, til en ny interesse for å la barna vokse

inn i verden ved å la dem erfare livsprosessene på kroppen og å delta nyttig og skapende i forhold til sine omgivelser.

Har vi gått i ring? Er dette et uttrykk for å ønske seg tilbake til læring slik det skjedde i det gamle bondesamfunnet? Nei, men vi trenger å sette fokus på hvordan vi best kan styrke den oppvoksende slekt for et liv i en kompleks og sammensatt virkelighet. Ønsker vi å gi barna mot, kraft og evne til et godt liv og til å lede samfunnsutviklingen inn i et sunnere løp, må det komme noe *mer* til enn bare det praktiske arbeidet. På gården opplever barna mestring og øver blant annet utholdenhet, tålmodighet, samarbeid, medfølelse og gjennomføringsevne. Dette er egenskaper de har stor nytte av seinere i livet. Gjennom plantedyrking og dyrestell øves dessuten evnen til å spore sammenhengene i tilværelsen. Stikkord her er å forbinde de jordnære oppgavene med en bearbeidelse som rommer både innlevelse og refleksjon. På den måten kan gårdsøktene bidra til å kaste lys over både naturens kretsløp og menneskets livsløp og inspirere til å finne muligheter for å bygge veien videre.